

Ds 2015:23

Höjt avgiftstak för avgift enligt
socialtjänstlagen (2001:453)
8 kap. 5 §

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst.
Beställningsadress: Fritzes kundtjänst, 106 47 Stockholm
Ordertelefon: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Webbplats: fritzes.se

För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer
på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Svara på remiss – hur och varför.

Statsrådsberedningen, SB PM 2003:2 (reviderad 2009-05-02)

En kort handledning för dem som ska svara på remiss. Häftet är gratis och kan laddas ner
som pdf från eller beställas på regeringen.se/remiss

Omslag: Regeringskansliets standard.

Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2015.

ISBN 978-91-38-24287-2

ISSN 0284-6012

Innehåll

1	Promemorians huvudsakliga innehåll.....	5
2	Promemorians lagförslag.....	7
2.1	Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)	7
3	Bakgrund	9
3.1	Kommunernas intäkter från avgifter	10
4	Förslag.....	13
5	Konsekvenser.....	15
5.1	Effekter för staten.....	15
5.2	Effekter för kommunernas avgiftsuttag	15
5.3	Effekter på den kommunala självstyrelsen	16
5.4	Effekter för den enskilde.....	17
5.5	Höjt bostadstillägg till pensionärer	17
5.6	Höjt tak för hemtjänstavgiften	18
5.7	Den sammantagna effekten för pensionärerna	18
6	Författningskommentar	19

1 Promemorians huvudsakliga innehåll

I denna promemoria föreslås en höjning av högkostnadsskydden i 8 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453) för hemtjänst i ordinärt och särskilt boende, dagverksamhet samt kommunal hälso- och sjukvård. Förslaget syftar till att ge kommunerna möjlighet att höja sina avgifter med upp till 220 kronor per månad för dem med ett avgiftsutrymme som överstiger dagens avgiftstak. Högsta avgift för 2015 är 1 780 kronor per månad för hemtjänst i ordinärt och särskilt boende, dagverksamhet samt kommunal hälso- och sjukvård och 1 854 kronor per månad för bostad i särskilt boende som inte omfattas av hyreslagen. Avgiftstaket uttrycks i socialtjänstlagen som en andel av prisbasbeloppet.

Den enskildes avgifter för hemtjänst i ordinärt och särskilt boende, dagverksamhet samt kommunal hälso- och sjukvård kan till följd av ändringen komma att öka med som mest 2 640 kronor per år.

Kommunernas intäkter beräknas öka med upp till 148 miljoner kronor per år.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2016.

2 Promemorians lagförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap. 5 §¹

Den enskildes avgifter får

1. för hemtjänst och dagverksamhet, tillsammans med avgifter som avses i 26 § sjätte stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,48 gånger prisbasbeloppet,
2. för bostad i särskilt boende per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,50 gånger prisbasbeloppet.

Den enskildes avgifter får

1. för hemtjänst och dagverksamhet, tillsammans med avgifter som avses i 26 § sjätte stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,5392 gånger prisbasbeloppet,
2. för bostad i särskilt boende per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,5539 gånger prisbasbeloppet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

¹ Senaste lydelse 2010:250.

3 Bakgrund

Bestämmelserna om kommunernas rätt att ta ut avgifter inom äldreomsorgen finns i 8 kap. socialtjänstlagen (2001:453). Kommunen får enligt 8 kap 2 § socialtjänstlagen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer bland annat för hemtjänst, dagverksamhet, bostad i särskilt boende som inte upplåts genom ett hyresförhållande enligt 12 kap. jordabalken (hyreslagen) och för annan liknande social tjänst. Avgifterna får inte överskrida kommunens självkostnader. Kommunen får också ta ut vårdavgifter för kommunal hälso- och sjukvård enligt 26 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).

Innan kommunen får ta ut avgift ska den enskilde tillförsäkras tillräckliga medel av sin inkomst för normala levnadskostnader uttryckt som en andel av prisbasbeloppet och för faktisk hyreskostnad. Tillsammans utgör dessa kostnadsposter den enskildes förbehållsbelopp. Kommunen ska fastställa den enskildes individuella minimibelopp och då ta hänsyn till skäliga belopp för återkommande merkostnader som t.ex. vård- och behandlingskostnader eller läkemedel och i förekommande fall fastställa ett högre minimibelopp. Av överskjutande inkomster, det s.k. avgiftsutrymmet, får kommunen ta ut avgift för hemtjänst.

Högekostnadsskyddet i socialtjänstlagen regleras i 8 kap. 5 §. Avgifterna för hemtjänst och dagverksamhet får tillsammans med vårdavgifter för sådan långtidssjukvård som kommunen har betalningsansvar för enligt 2 § lagen (1990:1404) om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård uppgå till högst en tolfte del av 0,48 gånger prisbasbeloppet per månad. Detta innebär att högsta avgift för de insatserna, enligt den så kallade maxtaxan, är 1 780 kronor per månad för år 2015.

För bostad i särskilt boende som inte omfattas av hyreslagen gör högkostnadsskyddet att avgiften får uppgå till högst en tolfedel av 0,50 gånger prisbasbeloppet per månad. Högsta belopp för år 2015 är således 1 854 kronor per månad.

3.1 Kommunernas intäkter från avgifter

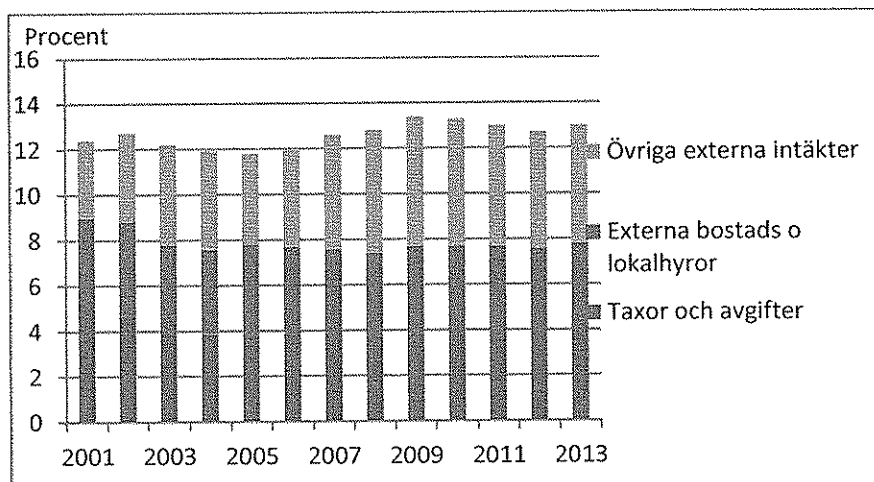
Hemtjänstavgifternas bidrag till kostnadstäckning har minskat. För tio år sedan täckte hemtjänstavgifterna ca fem procent av kommunernas kostnader för hemtjänst. År 2012 var hemtjänstavgifternas bidrag till kostnadstäckning under fyra procent. Kommunernas uttag av andra avgifter av äldre personer och personer med funktionsnedsättning har ökat. Det kan i särskilt boende handla om månadskostnad för kost, schabloniserade kostnader för hyra av säng, husgeråd, tv, tidningar och hushållsel. I hemtjänst kan det handla om avgifter för portionsförpackad mat, distributionsavgift för sådan mat, installation av trygghetslarm och avgift för utryckning till följd av larm. Hyra för bostad i särskilt boende regleras i hyreslagen.

Kommunernas externa äldreomsorgsrelaterade intäkter som andel av äldreomsorgens totala kostnader uppgick 2013 enligt SCB:s räkenskapssammandrag till 13,1 procent (diagram 1). Det är en något större andel jämfört med 2001, det år den s.k. maxtaxan i äldreomsorgen infördes. Motsvarande andel var då 12,4 procent. Under perioden 2001-2013 var andelen lägst 2005 med 11,8 procent och högst 2009 med 13,4 procent.

Under perioden 2001 och 2013 har en viss omfördelning mellan olika slag av intäkter skett. Intäkterna från "taxor och avgifter" enligt 8 kap. 5 § socialtjänstlagen som regleras med den s.k. maxtaxans högkostnadsskydd och förbehållsbelopp och som avser hemtjänst och dagverksamhet har relativt sett blivit mindre. Samtidigt har "övriga externa intäkter" blivit större.

Totalt ökade de kommunala intäkterna för äldreomsorgen med drygt 3 miljarder kronor i löpande priser mellan 2002 och 2012 (diagram 2).

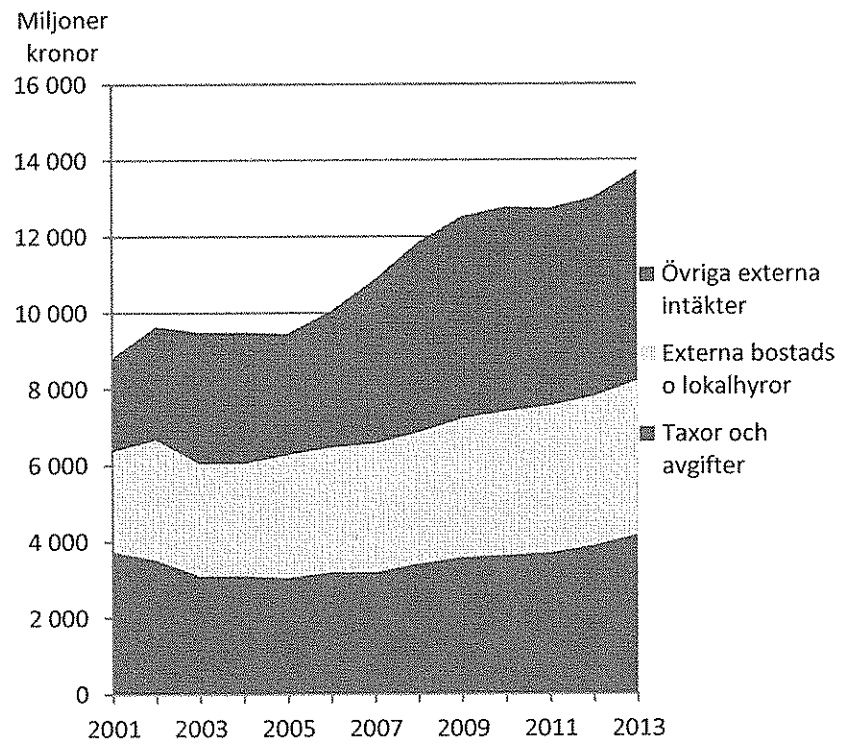
Diagram 1 – Kommunernas externa intäkter för äldreomsorg som andel av kommunernas kostnader, 2001–2013.

Källa: Räkenskapssammandragen, SCB

Kommunernas kostnader avser bruttokostnader med avdrag för interna intäkter respektive försäljning till landsting och kommuner.

Diagram 2 – Kommunernas externa intäkter för äldreomsorg i löpande priser, 2001–2013.

4 Förslag

Förslag: Den högsta månadsavgiften för hemtjänst och dagverksamhet, tillsammans med vårdavgifter för viss långtidssjukvård, ska ändras från högst en tolfedel av 0,48 procent av prisbasbeloppet till högst en tolfedel av 0,5392 procent av prisbasbeloppet. Den högsta månadsavgiften för bostad i särskilt boende ska ändras från högst en tolfedel av 0,50 procent av prisbasbeloppet till högst en tolfedel av 0,5539 procent av prisbasbeloppet. Ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2016.

Regeringen vill ge kommunerna möjlighet att tillämpa en högre gräns för dels avgifter för hemtjänst i ordinärt och särskilt boende, dagverksamhet samt kommunal hälso- och sjukvård. Dels avgifter för särskilt boende som inte omfattas av hyreslagen. Förslaget innebär att takbeloppen från och med den 1 januari 2016 höjs med 220 kronor per månad jämfört med takbeloppen för 2015. Förslaget medför att kommunernas möjlighet till avgiftsuttag ökar.

Regeringen avser därför i budgetpropositionen för 2016 föreslå, i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen, att anslaget 1:1 Kommunalekonomisk utjämning från och med 2016 minskas med 148 miljoner kronor per år.

5 Konsekvenser

5.1 Effekter för staten

Förslaget medför att kommunernas möjlighet till avgiftsuttag ökar. Regeringen avser därför, i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen, i budgetpropositionen för 2016 föreslå att anslaget Kommunalekonomisk utjämning från och med 2016 minskas med 148 miljoner kronor per år.

Den effekt staten vill uppnå genom det förbättrade bostadstil-lägget motverkas av avgiftssystemet för hemtjänst för vissa av dem som har hemtjänst och avgiften ökar ytterligare genom den föreslagna ändringen av avgiftstaket.

5.2 Effekter för kommunernas avgiftsuttag

De föreslagna ändringarna i 8 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453) beräknas ge kommunerna möjlighet att tillämpa en högre högsta avgift för hemtjänst i ordinärt och särskilt boende, dagverksamhet samt kommunal hälso- och sjukvård. Därigenom kan kommunerna öka sina intäkter med 148 miljoner kronor per år.

Förutom avgifter för hemtjänst i ordinärt och särskilt boende, dagverksamhet samt kommunal hälso- och sjukvård tar kommunerna också ut hyra för bostad i särskilt boende samt avgifter för mat eller andra nyttigheter och tjänster. Sådana avgifter omfattas inte av bestämmelserna i 8 kap. 5 § socialtjänstlagen.

I viss mån fungerar kommunernas uttag av olika slags avgifter som kommuniserande kärl. Kommunerna är i allmänhet väl medvetna om hur deras uttag av avgifter påverkar enskilda personers privatekonomi. Därför väljer många kommuner att i enskilda fall fastställa ett högre minimibelopp på grund av merkostnader t.ex. för färdiglagad mat eller minska avgiften för mat på särskilt boende

för att enskilda personer med små ekonomiska marginaler inte ska behöva avstå från hjälp eller andra normala utgifter. Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag kartlagt kommunernas avgiftssystem och vilka effekter de har bl.a. för enskildas ekonomi. Socialstyrelsens kartläggning visar att skillnaderna mellan olika kommuner i hur mycket de äldre får betala är betydande.

Det höjda taket för avgifter medför att graden av avgiftsfinansiering för hela äldreomsorgen ökar något. Det höjda taket kan också leda till en något minskad efterfrågan på hemtjänst.

Genom förslaget får kommunerna möjlighet att höja den högsta avgiften för hemtjänst, dagverksamhet och kommunal hälso- och sjukvård med 220 kronor per månad. Från och med 2016 antas kommunerna kunna öka sina intäkter med 148 miljoner kronor per år.

Sammantaget ger de föreslagna ändringarna följande effekter för kommunernas intäkter.

Tabell 1 Förändringar i kommunernas uttag av avgifter

Förslag staten	Effekt på kommuners ekonomi i form av hemtjänstavgifter, mkr
Höjt BTP	+27
Höjt tak för avgift Sol 8 kap. 5 §	+ 148
Totalt	+ 175

5.3 Effekter på den kommunala självstyrelsen

Förslaget bedöms inte inskränka den kommunala självstyrelsen. Kommunerna får möjlighet att, om de vill, ta ut något högre avgifter för hemtjänst.

5.4 Effekter för den enskilde

Allmänt gäller att de som använder hemtjänst eller andra tjänster som avgiftssätts enligt socialtjänstlagens (2001:453) bestämmelser i kap 8. genom ökad disponibel inkomst t.ex. som en följd av högre pension, skattesänkningar eller höjt bostadstillägg kan få ett högre avgiftsutrymme. Beroende på vilket prisbasbelopp som regeringen senare i höst kommer att fastställa för 2016 kan det faktiska avgiftstaket för 2016 komma att skilja sig från de takbelopp som räknats fram i denna promemoria.

För dem som har ett avgiftsutrymme som överstiger avgiftstaket 1 780 kronor per månad för 2016 kan avgifterna för hemtjänst i ordinärt och särskilt boende, dagverksamhet samt kommunal hälso- och sjukvård öka med upp till 2 640 kronor per år. Ca 78 000 personer med hemtjänst väntas få högre avgifter. Totalt hade drygt 302 000 personer 65 år och äldre hemtjänst 2013. Motsvarande antal för personer under 65 år var ca 21 000 personer. Det är 195 000 kvinnor och 107 000 män 65 år eller äldre som bor i särskilt boende eller har hemtjänst i ordinärt boende vilket också leder till att det är fler kvinnor än män som kommer att betala höjd avgift.

Nära tre av fyra eller 74 procent berörs inte av det höjda avgiftstaket. Det är personer som har en inkomst och i förekommande fall bostadstillägg som tillsammans ger dem ett avgiftsutrymme som är lägre än den hittillsvarande högsta avgiften, 1 780 kronor per månad.

Med ett höjt avgiftstak enligt förslaget får den enskilde som har ett relativt högt avgiftsutrymme inte behålla något utan hela BTP ökningen går till ökad avgift. Konstruktionen av avgiftssystemet gör att det är svårt för staten att förbättra den ekonomiska standarden hos de sämst ställda hemtjänsttagarna.

5.5 Höjt bostadstillägg till pensionärer

Regeringen avser föreslå att ersättningsgraden för bostadstillägg till pensionärer (BTP) ökar från 93 procent till 95 procent av bostadskostnaden upp till ett bostadskostnadstak om 5 000 kronor. Detta ger en ökning av de disponibla inkomsterna med ca 494 miljoner kronor men även en ökad hemtjänstavgift med ca 27 miljoner kronor.

5.6 Höjt tak för hemtjänstavgiften

Det höjda taket för hemtjänstavgiften ökar individernas kostnader för hemtjänstavgifter med ca 148 miljoner kronor per år. Detta innebär en ökning med upp till 2 640 kronor per år för ca 78 000 individer av dem som använder hemtjänst.

5.7 Den sammantagna effekten för pensionärerna

Förslagen leder till att den disponibla inkomsten ökar med ca 0,5 miljarder kronor. De skattefria transfereringarna beräknas öka med 495 miljoner kronor.

Ca 296 000 individer får ökade disponibelinkomster med i genomsnitt 1 296 kronor årligen. Denna inkomstökning skulle ha blivit större om den inte motverkats av ökade hemtjänstavgifter.

Det kan vara värt att notera att ökningen av det genomsnittliga bostadstillägget för en grupp personer 65 år eller äldre med hemtjänst är lägre än den genomsnittliga ökningen av hemtjänstavgifterna till följd av det ökade taket. Totalt sett ser det ut som en del av ökningen av bostadstillägget går åt till ökade avgifter för hemtjänst.

Ökningen av hemtjänstavgifterna till följd av förslagen kan vara större än ökningen av den disponibla inkomsten. Detta är fallet för ca 64 000 individer.

Ca 232 000 individer 65 år eller äldre kommer att få en ökad disponibel inkomst även efter betald hemtjänstavgift av att BTP höjs. För dessa blir ökningen av disponibla inkomsten i genomsnitt 1 657 kronor per år. När både BTP och avgiftstaket ändras berör det ca 296 000 individer. För dessa blir den genomsnittliga inkomstökningen per konsumtionsenhet efter betald hemtjänstavgift 1 296 kronor per år.

6 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

8 kap.

5 §

Paragrafens *första punkt* har ändrats på så sätt att högsta månadsavgiften för hemtjänst och dagverksamhet, tillsammans med vårdavgifter för viss långtidssjukvård, har höjts från högst en tolfedel av 0,48 procent av prisbasbeloppet till högst en tolfedel av 0,5392 procent av prisbasbeloppet.

Paragrafens *andra punkt* har ändrats på så vis att den högsta månadsavgiften för bostad i särskilt boende har höjts från högst en tolfedel av 0,50 procent av prisbasbeloppet till högst en tolfedel av 0,5539 procent av prisbasbeloppet.

Departementsserien 2015

Kronologisk förteckning

1. Gäldenärens möjligheter
att överklaga utmätningsbeslut. Ju.
2. Värdepapperscentraler och kontoföring
av finansiella instrument. Fi.
3. Trossamfundens sociala insatser.
En preliminär undersökning. S.
4. Brottmålsprocessen – en konsekvens-
analys. Ju.
5. Uppbörd av böter. Ju.
6. En jämnare och mer aktuell utveckling
av inkomstpensionerna. S.
7. Rätten till försvarare, m.m. Ju.
8. Ytterligare en månad inom
föräldrapenningen reserveras
för vardera föräldern. S.
9. Ett reformerat bilstöd. S.
10. Återlämnande av olagligt utförda
kulturföremål. Ku.
11. Res lätt med biljett. N.
12. Missbruk av svenska pass.
Omfattning och åtgärdsförslag. Ju.
13. Ändringar i lagen om kontroll av skyd-
dade beteckningar på jordbrukspro-
dukter och livsmedel. N.
14. Statliga utställningsgarantier.
En översyn. Ku.
15. Sanktionsavgifter för andra aktörer på
fiskets område än yrkesfiskare. N.
16. Avlägsnande av vrak. Ju.
17. Avskaffande av den bortre tidsgränsen i
sjukförsäkringen. S.
18. Patientrörlighet inom EES – vissa
kompletterande förslag. S.
19. Det kommunala vårdnadsbidraget
avskaffas. S.
20. Kostnadsansvar för
smittskyddsläkemedel. S.
21. Offentliggörande av uppgifter om
ekologiska aktörer. N.
22. Barnombudsmannens anmälnings-
skyldighet. S.
23. Höjt avgiftstak för avgift enligt social-
tjänstlagen (2001:453) 8 kap. 5 §. S.

Departementsserien 2015

Systematisk förteckning

Finansdepartementet

Värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument. [2]

Justitiedepartementet

Gäldenärens möjligheter att överklaga utmätningsbeslut. [1]

Brottmålsprocessen – en konsekvensanalys. [4]

Uppbörd av böter. [5]

Rätten till försvarare, m.m. [7]

Missbruk av svenska pass. Omfattning och åtgärdsförslag. [12]

Avlägsnande av vrak. [16]

Kulturdepartementet

Återlämnande av olagligt utförda kulturföremål. [10]

Statliga utställningsgarantier. En översyn. [14]

Näringsdepartementet

Res lätt med biljett. [11]

Ändringar i lagen om kontroll av skyddade beteckningar på jordbruksprodukter och livsmedel. [13]

Sanktionsavgifter för andra aktörer på fiskets område än yrkesfiskare. [15]

Offentliggörande av uppgifter om ekologiska aktörer. [21]

Socialdepartementet

Trossamfundens sociala insatser. En preliminär undersökning. [3]

En jämnare och mer aktuell utveckling av inkomstpensionerna. [6]

Ytterligare en månad inom föräldrapenningen reserveras för vardera föräldern. [8]

Ett reformerat bilstöd. [9]

Avskaffande av den bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen. [17]

Patientrörlighet inom EES – vissa kompletterande förslag. [18]

Det kommunala vårdnadsbidraget avskaffas. [19]

Kostnadsansvar för smittskyddsläkemedel. [20]

Barnombudsmannens anmälnings-skyldighet. [22]

Höjt avgiftstak för avgift enligt socialtjänstlagen (2001:453) 8 kap. 5 §. [23]